Μεταμοντέρνοι κηδεμόνες με ευέλικτη νοημοσύνη (Βασίλης Καραποστόλης, καθηγ. Πολιτισμού & Επικοινωνίας Παν/μίου Αθηνών)

Categories : ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

Date : 3 Ιουνίου, 2014

Σκληρό να πρέπει κανείς να σηκώνει
ασήκωτα βάρη, χειρότερο όμως να μην έχει κανέναν για να του πει τι κρατάνε οι πλάτες του. Η χωρίς κλαψουρίσματα διήγηση των βασάνων λειτουργούσε κάποτε στην Ελλάδα σαν φάρμακο και μαζί μάθημα για τους αρχάριους. Στη συνέχεια το φάρμακο απεσύρθη, το μάθημα διακόπηκε. Τις συνέπειες της αλλαγής τις βλέπουμε σήμερα ολοκάθαρα πάνω στα πρόσωπα των νεότερων. Εχουν μείνει εμβρόντητοι, παραλυμένοι από το πλήγμα της κρίσης που ήρθε για να διαψεύσει βάναυσα τις βεβαιότητες με τις οποίες τους τάιζαν οι γονείς τους. Ηταν όμως πράγματι τόσο βέβαιοι οι γονείς ότι τα πράγματα θα κυλούσαν συνεχώς ομαλά; Ή μήπως έκρυβαν τις λιγότερο αισιόδοξες σκέψεις τους για να μην ανησυχήσουν τα λεπτεπίλεπτα παιδιά τους;

Η απάντηση βρίσκεται στη μέση. Οι γονείς είχαν αρχίσει να σβήνουν τις τραχιές εμπειρίες από τη μνήμη τους ανυπόμονοι να τις αντικαταστήσουν με τερπνές προσδοκίες, με ελπίδες, με ένα άπλωμα της φαντασίας τους που έστηνε πλούσια σκηνικά για το μέλλον και όπου στο κέντρο τους τοποθετούσε τη νέα γενιά. Επιτέλους, μια φουρνιά άκαπνη, αμουντζούρωτη για πρώτη φορά. Προσπαθούσαν να ξεχάσουν οι πρεσβύτεροι τις στερήσεις τους για να ξορκίσουν το κακό. Δεν μιλούσαν γι' αυτές για να μη ζαρώσουν οι βλαστοί τους από φόβο καθώς θα τις άκουγαν. Το αποτέλεσμα ήταν να ζαρώσουν οι νέοι από κατάπληξη με το που ήρθε η κρίση.

Ο δράκος

Γλίτωσαν οι νέοι από τον φόβο, αλλά τώρα υποκύπτουν στο δέος. Στα μάτια τους το πρόβλημα μεγεθύνεται κατά τρόπο τερατώδη και η κρίση παίρνει τη μορφή ενός μυθικού δράκου με λέπια από χαρτονομίσματα, αδίστακτου, ακατανόητου στις προθέσεις του και -το πιο δυσοίωνο- μάλλον άτρωτου. Γιατί απέναντί του δεν φαίνεται να ορθώνεται κανένας αντι-μύθος, κανένας καβαλάρης με ξίφος τιμωρό. Μαχητές, πολεμιστές, ημίθεοι και άγιοι της εξέγερσης και του σθένους, κάθε πρωταγωνιστής της ανθρώπινης εποποιίας εξαφανίστηκε από την οθόνη του νεανικού μυαλού για

να κυριαρχήσουν τα κινούμενα σχέδια μιας ρώμης και μιας τόλμης υπερφυσικής και εξωπραγματικής, που ξεφουσκώνει αμέσως με το που σβήνει η τηλεόραση ή ο υπολογιστής.

Δεν υπάρχει κανείς που να μπορεί να κάνει τα παιδιά να πιστέψουν ότι το θάρρος είναι για τους πραγματικούς και ζωντανούς ανθρώπους. Οι μόνοι που θα μπορούσαν να τους έχουν διδάξει αυτό πειστικά είναι οι γονείς, αλλά αυτοί εσιώπησαν. Μπορεί να είπαν βέβαια κάτι περιληπτικό για τις δυσκολίες «άλλων εποχών», απέφυγαν όμως να ξετυλίξουν το κόκκινο νήμα που περνάει από τη φτώχεια, την αβεβαιότητα, τους κατατρεγμούς, τις μάχες.

Δεν είχαν τηρήσει την ίδια στάση οι προγενέστεροι. Το θεωρούσαν αρκετά διδακτικό οι παππούδες να διηγηθούν στα εγγόνια για την τρομάρα της Μικρασιατικής Καταστροφής, για τις αγωνίες των προσφύγων, για την έξαρση του '40, για τους αγώνες, τις περιπέτειες και τις συμφορές που ακολούθησαν με την Κατοχή και τον Εμφύλιο. Επειδή οι ίδιοι οι ιστορητές πίστευαν στην εξιστόρησή τους, αιχμαλώτιζαν και το ενδιαφέρον των μικρών ακροατών. Από τα χείλη του παππού κρεμάστηκαν εγγόνια που αργότερα θα αναγνώριζαν ότι τα κατορθώματα και τα βάσανα που είχαν ακούσει δεν ήταν παραμύθια για να περνάει η ώρα, ήταν λόγια που τους μετάγγιζαν ακατάπαυστα δύναμη: μπορούμε να ονομάσουμε τη δύναμη αυτή ενεργό πείρα. Είναι το υλικό που σχηματίζεται όταν η εμπειρία ζυμώνεται με τον αναστοχασμό κι όταν η ζύμη αυτή προσφέρεται στο παιδί ψημένη καλά σαν κουλουράκι. Το μικρό απλώνει το χέρι, παίρνει αυτό που του δίνουν. Με την πρώτη δαγκωνιά νιώθει το πικρό μέσα στο γλυκό, κυριαρχεί όμως το γλυκό και γι' αυτό συνεχίζει να τρώει, συνεχίζει να μεταλαβαίνει.

Ναι, είναι γλυκό να ξέρει κανείς ότι, παρά τις δυστυχίες, υπήρξαν άνθρωποι που δεν σύρθηκαν σαν τα σκουλήκια στο έδαφος. Είναι πικρό που οι δυστυχίες παραμονεύουν αδιάκοπα τη ζωή, ωστόσο η γεύση κάπως καλυτερεύει με τη σκέψη ότι χάρη στο μυαλό, στην καρδιά και στα χέρια τους, οι άνθρωποι έχουν συχνά τη δυνατότητα να περιορίζουν τις βλάβες που υφίστανται, και αν όχι, τουλάχιστον να μη βουλιάζουν ολόκληροι, ψυχή τε και σώματι, μες στην απόγνωση. Η ανθρώπινη ύπαρξη δεν εξαντλείται σε όσα της τυχαίνουν. Ουσιαστικά αυτό ήταν το απόσταγμα από τις διηγήσεις των σκληραγωγημένων γερόντων. Οι άνδρες προσπαθούσαν να μεταδώσουν ένα αίσθημα υπερηφάνειας για την ίδια τους τη θέληση, αυτή την ξεροκεφαλιά που ήξερε να μετριάζεται από μόνη της με την προσαρμοστικότητα. Οσο για τις γιαγιάδες, μιλούσαν για τη δική τους αμυντική τακτική: τη δουλειά στο σπιτικό οχυρό, τη διαχείριση των εφοδίων, το μεγάλωμα των παιδιών.

Καυχησιά

Συγκρίνετε τις διηγήσεις εκείνες με τις αντίστοιχες κατοπινές, στις επόμενες γενιές. Τι βρίσκετε; Δεν υπάρχει μεγαλύτερη απόκρυψη των δυσκολιών και, εμμέσως, περισσότερη καυχησιά; Αντίθετα με τους προγενέστερους, οι οικογενειάρχες, από τη δεκαετία του '80 και μετά, δείχνουν όλο και περισσότερο να ντρέπονται για τις τρικλοποδιές της ζωής και τα εμπόδια που συνάντησαν. Απ' αυτή την άποψη είναι βαθιά προληπτικοί. Αυτοί, οι τόσο ανοιχτοί σε όλα, οι τόσο εύγλωττοι όταν δηλώνουν την «ανοχή» και την «κατανόησή» τους σε οτιδήποτε ασυνήθιστο και διαφορετικό (σε σημείο μερικοί να μη ρωτάνε τα παιδιά τους τι σκέφτονται και τι σχεδιάζουν για να μην «τα πιέσουν» υπερβολικά!), αυτοί οι μεταμοντέρνοι κηδεμόνες με την τόσο ευέλικτη νοημοσύνη έχουν κλειστό το στόμα τους σχετικά με το παρελθόν τους μη τυχόν και φανεί ότι ήταν κάπως σαν σημαδεμένοι από τη μοίρα. Μεγάλωσαν δύσκολα Θα μπορούσαν όμως να είναι από τους άλλους, τους ευνοημένους, τους εκλεκτούς που προχώρησαν άνετα. Ποιος ο λόγος να σκαλίζουν το ζήτημα; Η ζωή δεν είναι αγώνας, δεν είναι δράση, είναι να έχεις ή να μην έχεις ένα άστρο εκεί ψηλά να σε προστατεύει.

Δίχως να το ομολογούν, αυτά φρονούσαν οι περισσότεροι κηδεμόνες. Αφού εκείνοι δεν είχαν τύχει καμιάς προστασίας, έπρεπε τώρα να προστατεύσουν απολύτως τα παιδιά τους. Απαγορευόταν να κάνουν λόγο για πιθανές κακοκαιρίες, για θύελλες. Επρεπε να δείχνουν μόνο με το δάχτυλο κάπου πέρα, όμως όχι και πολύ μακριά. Ελαμπε εκεί ένα άλλο άστρο. Ηταν η «επιτυχία», ήταν το τέρμα. Μια λάμψη υποσχέσεων ερχόταν και κάτω από μια τέτοια λάμψη τα λόγια μοιάζουν περιττά. Τείνει κανείς να μείνει βουβός. Κοιτάει μόνο, θαμπώνεται, εύχεται και περιμένει. Πώς να μην αλαφιαστεί, έτσι, όταν ξαφνικά δει τα πρώτα σύννεφα εκ Δυσμών; Και για τις λάμψεις δεν έχει τίποτα να πει κανείς. Μόνο τις κοιτάει και μένει θαμπωμένος.

(Πηγή: kathimerini.gr, ΑΡΧΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

14.10.2012)